

УДК 347.73:336.22:351.713
DOI <https://doi.org/10.32782/pdu.2024.1.37>

Ю.І. Пальшин

адвокат
ORCID ID: 0009-0009-0336-4778

ЩОДО РОЗУМІННЯ СУТНОСТІ ТА ОЗНАК ПОДАТКІВ ТА ЗБОРІВ

Метою статті визначено здійснення дослідження правозастосовчого та праксеологічного аспектів пізнання децентралізації податків та зборів в умовах воєнного стану. З'ясовано, що згідно із зарубіжними стандартами регулювання справляння податків система місцевих та державних податків є такою формою взаємодії населення та держави, що полягає у добровільному переданні майна приватних осіб територіальній громаді чи державі, що здійснюється не в межах каральної функції, а є позитивним регулюванням суспільних правовідносин. Зроблено висновок, що до ознак системи податків та зборів необхідно віднести наявність публічного інтересу у їх належному справлянні. Встановлено, що податки та збори необхідно відмежовувати від інших видів обов'язкових платежів, що виконують охоронну функцію, зокрема такими платежами є сплата штрафів, пені, інших видів грошових зобов'язань. Зазначено, що функціонально сплата штрафів, пені, інших видів грошових зобов'язань переслідує мету покарання особи, що настає в наслідок протиправності її дій, бездіяльності чи рішень, тоді як податки та збори є позитивними платежами і їх справляння відбувається не переслідуючи мети покарання особи. З'ясовано, що податки та збори можуть формувати бюджети відповідних позабюджетних цільових фондів, тоді як штрафи, пеня та інші каральні платежі надходять виключно до Державного бюджету та місцевих бюджетів. Визначено, що функціонально справляння податків та зборів, на відміну справляння інших загальнообов'язкових платежів, до яких відноситься справляння штрафів, пені та інших видів грошових зобов'язань спрямовується на забезпечення потреб громади та держави, а не встановлює персоніфіковану ціль відновлення порушеного права чи інтересу. Обґрунтовано, що на підставі здійсненого дослідження до ознак податків та зборів необхідно віднести: імперативність справляння, оплатний характер, еквівалентний характер, цільовий характер подальшого використання, що має контролюватися державою, функціональна спрямованість на задоволення публічних потреб та інтересів. Зроблено висновок, що податки та збори мають визначатися як платіжний засіб, що спрямовується на задоволення потреб територіальної громади та держави, не є каральним засобом впливу та має бути реалізовано оперативно та у встановлені нормативні строки та розміри.

Ключові слова: децентралізація, місцеві податки та збори, нормативно-правове регулювання, податок, податкова реформа, територіальна громада, цінність права.

Постановка проблеми. Забезпечення ефективності податкової системи визначено як одна із цілей розвитку України і світу в цілому, що закріплено серед цілей Сталого розвитку, затвердженої Резолюцією Генеральною Асамблеєю ООН від 25 вересня 2015 року [1]. Резолюція Генеральною Асамблеєю ООН від 25 вересня 2015 року [1] імплементовано до правової системи України і складає зміст Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», затвердженої Указом Президента України

від 12 січня 2015 року № 5/2015 [2], а також відображено в Указі Президента від 30 вересня 2019 року № 722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» [3].

Звернення до Концепції адміністративної реформи, затвердженої Указом Президента України від 22 липня 1998 року №810/98 дозволяє зробити висновок, що фінансова спроможність місцевих бюджетів має базуватися на ефективних джерелах надходжень до їх дохідних

частин, а отже вимагає перегляду правозастосовчих та праксеологічних підходів до розуміння системи місцевих податків та зборів, що обумовлює актуальність даної наукової статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Підґрунтям даної статті стали наукові праці таких вчених, як О.Ф. Андрійко, Г.О. Блінова, А.В. Боксгорн, Л.К. Воронова, Є.С. Герасименко, М.П. Кучерявенко, Т.О. Коломоєць, В.К. Колпаков, Ю.О. Легеза, В.П. Мельник, О.А. Музика-Стефанчук, В.П. Нагребельний, М.М. Потіп та інших. Варто виділити ряд дисертаційних досліджень, здійснених останніми роками з питань децентралізації податків та зборів, зокрема дисертацію М. В. Вікторчук на тему «Адміністративно-правове регулювання місцевих податків і зборів в Україні в умовах євроінтеграції» (2016 р.) [4], М.О. Думчикова на тему «Адміністративно-правові засади реформування системи загальнодержавних та місцевих податків і зборів в Україні» (2018 р.) [5], Л.В. Горбайчук на тему «Правові засади забезпечення доходної частини місцевих бюджетів в умовах децентралізації влади» (2022 р.) [6], К.К. Недоступ на тему «Правове регулювання відносин у сфері справляння місцевих зборів» (2023 р.) [7], В.М. Порхуна на тему «Фінансово-правове регулювання децентралізації податків та зборів» [8], при цьому активно вивчались питання встановлення змісту та особливостей реалізації питання участі держави у формуванні фінансово спроможної територіальної громади.

Метою статті є визначення розуміння сутності та ознак податків та зборів.

Виклад основного матеріалу. Вимогами до побудови ефективної системи податкової системи є: забезпечення її простоти; фінансової справедливості; створення умов до спрощеного справляння; здатність наповнення доходних частин Державного бюджету України і місцевих бюджетів. Забезпечення реалізації політики децентралізації податків та зборів має корелюватися із забезпеченням адміністративно-сервісної функції держави, що пов'язується із зменшенням податкового тягара на населення, розвитком під-

приємництва, реалізацією політики щодо детінізації прибутків [2; 3; 9].

Визначення громадського обов'язку справляння податків здійснюється передусім у статті 67 Конституції України [10], що тлумачиться у Податковому кодексі України, де закріплено, що податком є «обов'язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету або на єдиний рахунок, що справляється з платників податку»; згідно із статтею 6.2 визначено, що збір – це «обов'язковий платіж до відповідного бюджету або на єдиний рахунок, що справляється з платників зборів, з умовою отримання ними спеціальної вигоди, у тому числі внаслідок вчинення на користь таких осіб державними органами, органами місцевого самоврядування, іншими уповноваженими органами та особами юридично значимих дій» [11].

Категорії «податок» та «збір» часто ототожнюються, та визначаються один через інший, тобто податком є збір, і навпаки – збір є податком [12, с. 11–12; 13; 14, с. 203; 15, с. 157 та ін.].

Справляння податків та зборів як різновидом нормативно встановлених зобов'язань, що гарантуються та санкціонуються державою, і реалізуються у грошовій формі, у визначених розмірах та ставках, задля оперативного використання вимагають оперативного справляння [16, с. 14].

Згідно із зарубіжними стандартами регулювання справляння податків система місцевих та державних податків є такою формою взаємодії населення та держави, що полягає у добровільному переданні майна приватних осіб територіальній громаді чи державі, що здійснюється не в межах каральної функції, а є позитивним регулюванням суспільних правовідносин [17, с. 24]. Таким чином, до ознак системи податків та зборів необхідно віднести наявність публічного інтересу у їх належному справлянні [18, с. 70].

Податки та збори необхідно відмежувати від інших видів обов'язкових платежів, що виконують охоронну функцію, зокрема такими платежами є сплата штрафів, пені, інших видів грошових зобов'язань [19, с. 32–33].

Висновок. Отже, функціонально справляння податків та зборів, на від-

міну справляння інших загальнообов'язкових платежів, до яких відноситься справляння штрафів, пені та інших видів грошових зобов'язань спрямовується на забезпечення потреб громади та держави, а не встановлює персоніфіковану ціль відновлення порушеного права чи інтересу. На підставі здійсненого дослідження до ознак податків та зборів необхідно віднести: імперативність справляння, оплатний характер, еквівалентний характер, цільовий характер подальшого використання, що має контролюватися державою, функціональна спрямованість на задоволення публічних потреб та інтересів.

Таким чином, податки та збори мають визначатися як платіжний засіб, що спрямовується на задоволення потреб територіальної громади та держави, не є каральним засобом впливу та має бути реалізовано оперативно та у встановлені нормативні строки та розміри.

Список використаної літератури:

1. Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015. General Assembly. URL.: https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_70_1_E.pdf
2. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text>
3. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>
4. Вікторчук М. В. Адміністративно-правове регулювання місцевих податків і зборів в Україні в умовах євроінтеграції : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Харк. нац. ун-т внут. справ. Харків. 2016. 219 с.
5. Думчиков М. О. Адміністративно-правові засади реформування системи загальнодержавних та місцевих податків і зборів в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Сум. держ. ун-т. Суми. 2018. 221 с.
6. Горбайчук Л. В. Правові засади забезпечення дохідної частини місцевих бюджетів в умовах децентралізації влади: дисертація на здобуття ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 081 – «Право» (08 – Право). Київ: Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України, 2022. 251 с.
7. Недоступ К.К. Правове регулювання відносин у сфері справляння місцевих зборів: дис. ... доктора філософії за спеціальністю 081 «Право». Дніпро: Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», 2023. 286 с.
8. Порхун В.М. Фінансово-правове регулювання децентралізації податків та зборів: Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 081 – «Право» (08 – Право). Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2024. 215 с.
9. Легеза Ю.О. Децентралізація податків та зборів як гарантія соціально-економічного розвитку територіальної громади Правова позиція, № 4 (41), 2023. С. 100–103.
10. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. URL:<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
11. Податковий кодекс України: Закон України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
12. Іванов Ю.Б. Система оподаткування в схемах і таблицях. Частина 1. Загальнодержавні та місцеві податки і збори в Україні: навчальний посібник. Х.: ВД «ІНЖЕК», 2004. 416 с.
13. Грінченко Б. Словник української мови / Б. Грінченко. К.: Наукова думка, 1997. Т.3. 494 с.
14. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
15. Сучасний тлумачний словник української мови: 65 000 слів / За заг. ред. д-ра філол. наук, проф. В. В. Дубічинського. Харків : ВД «Школа», 2006. 1008 с.
16. Боксгорн А. В. Адміністрування місцевих податків і зборів як об'єкт правового регулювання : дис. ... доктора філософії : 081 / Одес. держ. ун-т внутр. справ. Одеса. 2021. 237 с.
17. Остапчук В.О. Світовий досвід місцевого оподаткування та його роль у вітчизняній податковій системі. Наука молода, 2015. С. 193–198.

18. Кучерявенко М.П. Податкове право України: підручник. Х.: Право, 2012. 528 с.
19. Савченко А. О. Адміністративно-правовий механізм справляння місцевих податків та зборів України в умовах децентраліза-

ції: дисертація на здобуття <...> к.ю.н. зі спеціальності 12.00.07. Тернопіль: Харківський національний університет внутрішніх справ, Тернопільський національний економічний університет, 2019. 227 с.

Palshyn Yu.I. Concerning understanding the essence and characteristics of taxes and fees

The purpose of the article is to conduct a study of the law enforcement and praxeological aspects of the knowledge of the decentralization of taxes and fees in the conditions of martial law. It was found out that according to foreign standards of regulation of tax administration, the system of local and state taxes is a form of interaction between the population and the state, which consists in the voluntary transfer of property of private individuals to the territorial community or the state, which is not carried out within the scope of a punitive function, but is a positive regulation social legal relations. It was concluded that the presence of public interest in their proper administration should be attributed to the features of the system of taxes and fees. It is established that taxes and fees must be distinguished from other types of mandatory payments that perform a protective function, in particular, such payments are the payment of fines, penalties, and other types of monetary obligations. It is noted that functionally, the payment of fines, penalties, other types of monetary obligations pursues the purpose of punishing a person, which occurs as a result of the illegality of his actions, inaction, or decisions, while taxes and fees are positive payments and their payment occurs without pursuing the purpose of punishing a person. It was found that taxes and fees can form the budgets of the relevant extra-budgetary trust funds, while fines, penalties and other punitive payments go exclusively to the State budget and local budgets. It was determined that functionally, the collection of taxes and fees, in contrast to the collection of other mandatory payments, which includes the collection of fines, penalties and other types of monetary obligations, is aimed at ensuring the needs of the community and the state, and does not establish a personalized goal of restoring the violated right or interest. It is justified that, based on the conducted research, the following must be attributed to the characteristics of taxes and fees: the imperative of payment, the nature of payment, the equivalent nature, the purposeful nature of further use that must be controlled by the state, the functional focus on satisfying public needs and interests. It was concluded that taxes and fees should be determined as a means of payment aimed at meeting the needs of the territorial community and the state, not as a punitive means of influence and should be implemented promptly and within the prescribed regulatory terms and amounts.

Key words: decentralization, local taxes and fees, legal regulation, tax, tax reform, territorial community, value of law.